

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรและผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในอำเภอ สันทรายจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และลักษณะการดำเนินงานในการเลี้ยงปลานิล

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านผลผลิตค่าใช้จ่ายและรายได้ในการดำเนินการเลี้ยงปลานิลของ เกษตรกร

ตอนที่ 3 ข้อมูลของผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมจากการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ข้อมูลที่เป็นปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินการเลี้ยงปลานิล

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และลักษณะการดำเนินงานในการเลี้ยงปลานิล

1.1 เพศของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 79.61 และ เป็นเพศหญิงร้อยละ 20.39 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 เพศของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

จำนวน	ราย	ร้อยละ
ชาย	121	79.61
หญิง	31	20.39
รวม	152	100.00

จากผลการสำรวจพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายเนื่องจากเพศชายจะเป็นผู้นำ ครอบครัวและมีความสนใจเลี้ยงปลาเป็นอาชีพ ในส่วนเพศหญิงผลการสำรวจพบว่าเพศหญิงมีการเลี้ยงปลาเนื่องจากสามีประกอบอาชีพอื่น และอีกประการหนึ่งคือ เป็นหม้าย

1.2 อายุของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 53.3 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี , รองลงมาคืออายุ 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.0 และมีอายุ 51- 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.8 โดยเฉลี่ยมีอายุ 45.19 ปี เกษตรกรมีอายุสูงสุด 72 ปี และมีอายุต่ำสุด 24 ปี

ตารางที่ 2 อายุเฉลี่ยของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

จำนวน (ปี)	ราย	ร้อยละ	
ไม่เกิน 30	8	5.3	
31 – 40	35	23.0	
41 – 50	81	53.3	
51 - 60	18	11.8	
61 – 70	8	5.3	
71 ปีขึ้นไป	2	1.3	
รวม	152	100	
อายุต่ำสุด	24 ปี	อายุเฉลี่ย	45.19 ปี
อายุสูงสุด	72 ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	9.02

จากผลการสำรวจเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลใกล้เคียงกับที่ สมโภชน์ (2542) สำรวจเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบเกษตรกรอายุต่ำสุด 24 ปี อายุสูงสุด 60 ปี และอายุเฉลี่ย 47.57 ปี

All rights reserved

1.3 ระดับการศึกษาของเกษตรกร

ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.9 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า รองลงมา สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 5.9 และสำเร็จระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 5.2 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ระดับการศึกษา	ราย	ร้อยละ
การศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 4	1	0.7
การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 7	129	84.9
มัธยมศึกษา	8	5.2
อนุปริญญา	2	1.3
ปริญญาตรี	9	5.9
ปริญญาโท	3	2.0
รวม	152	100

เมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดย สมโภชน์ (2542) เกษตรกรมีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 90.82

1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 52.63 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 18.42 และมีจำนวนสมาชิก 5 คน คิดเป็นร้อยละ 15.13 โดยมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.14 คน มีสมาชิกสูงสุด 8 คน และต่ำสุด 2 คน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

จำนวน (คน)	ราย	ร้อยละ
2	6	3.95
3	28	18.42
4	80	52.63
5	23	15.13
6	9	5.92
7	4	2.63
8	2	1.32
รวม	152	100

จำนวนสมาชิกต่ำสุด 2 คน จำนวนสมาชิกเฉลี่ย 4.14 คน
 จำนวนสมาชิกสูงสุด 8 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.08

เมื่อเปรียบเทียบกับที่ สมโภชน์ (2542) สำรวจเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือนเท่ากับ 4.55 คน จะเห็นได้ว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในอำเภอสันทรายจะมีสมาชิกน้อยกว่า

1.5 ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่มิ่ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลานิลระหว่าง 4-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 58.56 มีประสบการณ์ 7-9 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.05 และระหว่าง 1-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.08 โดยมีประสบการณ์น้อยที่สุด 1 ปี และมากที่สุด 11 ปี (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ระยะเวลาในการเลี้ยงปลานิลหรือประสบการณ์

จำนวน (ปี)	ราย	ร้อยละ
1-3	29	19.08
4-6	89	58.56
7-9	32	21.05
10-12	2	1.32
รวม	152	100

ประสบการณ์ต่ำสุด	1 ปี	ประสบการณ์เฉลี่ย	5.15 ปี
ประสบการณ์สูงสุด	11 ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.98

ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลานิลคือ การที่เกษตรกรได้ดำเนินการเลี้ยงปลานิลจนเป็นอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว โดยเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสนทรายจะมีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลานิลเฉลี่ย 5.15 ปี เหตุผลเพราะว่าเกษตรกรมีความสนใจในการเลี้ยงปลานิลเป็นอาชีพ และกำลังพัฒนาเพื่อให้มี ศักยภาพในการเลี้ยงให้ได้ผลผลิตสูง และมีการลงทุนการผลิตที่ต่ำ เกษตรกรบางรายมีประสบการณ์ในการเลี้ยงสูงสุด 11 ปี และมีประสบการณ์น้อยสุด 1 ปี

เปรียบเทียบกับกรเลี้ยงปลาสด ซึ่งมีการเลี้ยงมานานกว่า โดยผู้เลี้ยงปลาสดจะมีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 16.73 ปี (บรรพต คงเทียน)

1.6 สาเหตุที่เลือกเลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 36.5 ของเกษตรกรเลือกเลี้ยงปลานิลด้วยเหตุผลว่า เลี้ยงง่าย รองลงมาเลือกเลี้ยงปลานิลด้วยให้เหตุผลว่า สามารถจำหน่ายได้ตลอดปี และจำหน่ายได้ราคาดี คิดเป็นร้อยละ 24.2 และร้อยละ 22.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 สาเหตุที่เลือกเลี้ยงปลานิล

สาเหตุ	ราย	ร้อยละ
จำหน่ายได้ราคาดี	35	22.9
ระยะเวลาเลี้ยงสั้น	24	15.7
เลี้ยงง่าย	56	36.5
สามารถจำหน่ายได้ตลอดปี	37	24.2
รวม	152	100

สาเหตุที่เกษตรกรตอบว่าเลี้ยงง่ายเพราะว่า ปลานิลไม่ต้องดูแลใส่ใจมากนัก เกษตรกรจะให้อาหารสม่ำเสมอทุกเช้าและเย็น หรือเกษตรกรบางรายปล่อยปลานิลไว้เพื่อกำจัดวัชพืชในบ่อ และจะเก็บผลผลิตปีละหนึ่งครั้งหรือหลายครั้ง

เกษตรกรบางราย จากการสัมภาษณ์ บอกว่าปลานิลไม่เหมือนกับการเลี้ยงสัตว์อื่น เพราะจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ตลอดเช่น ไก่เนื้อจำเป็นต้องให้น้ำให้อาหารตลอดจนยารักษาโรค ซึ่งมีการจัดการที่ค่อนข้างซับซ้อน จะต้องดูแลในเรื่องการสุขาภิบาลอย่างดีเพราะว่าอาจจะได้รับเชื้อโรคได้ง่าย บางครั้งต้องนำพัดลมมาเป่าเพื่อระบายอากาศไม่ให้ไก่อร้อน

สามารถจำหน่ายได้ตลอดปี ปลานิลเป็นปลาที่จัดจำหน่ายได้ง่าย และเป็นอาหารโปรตีนราคาถูก เหมาะกับประเทศกำลังพัฒนาสามารถผลิตอาหารโปรตีนให้แก่ประชากรในประเทศได้ การจำหน่ายได้ราคาที่เหมาะสมกับการส่งเสริมเลี้ยงปลานิลเป็นอาชีพในอนาคต

1.7 การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย ได้เข้าร่วมกลุ่มกันทุกราย คิดเป็นร้อยละ 100 โดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ในพื้นที่อำเภอสันทรายโดยมีการจัดซื้อปลาตามกลุ่มของสมาชิกทุกวัน ในการรวมกลุ่มก็เพื่อให้เป็นที่ต่อรองราคาปลานิลไม่ให้ตกต่ำ ได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และได้เป็นส่วนลดในราคาอาหารปลาที่จัดซื้อ อีกทั้งสามารถจำหน่ายปลาได้หมดเป็นรายๆ ไป การแบ่งกลุ่มดัง (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 การรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสันทราย

กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มผู้เลี้ยงปลานิลอำเภอสันทราย	60	39.4
สหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจังหวัดเชียงใหม่	50	32.8
ผู้เลี้ยงปลานิลจังหวัดเชียงใหม่	42	27.6
รวม	152	100

1. รูปแบบการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย มีการเลี้ยงปลานิล 3 รูปแบบ คือ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 แสดงรูปแบบการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการเลี้ยงปลานิล	จำนวนเกษตรกร	ร้อยละ
การเลี้ยงปลานิลอย่างเดียว	66	43.4
การเลี้ยงปลานิลควบคู่กับการเลี้ยงปลาอื่นๆ	84	55.3
การเลี้ยงปลาควบคู่กับการเลี้ยงไก่	2	1.3

จากผลการสำรวจการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จะมีแนวโน้มการเลี้ยงปลานิลควบคู่กับการเลี้ยงปลาอื่นๆ

2. พื้นที่และอัตราการปล่อยปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจซึ่งได้จัดแบ่งขนาดและอัตราการปล่อยปลาของผู้เลี้ยงปลานิลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 แสดงพื้นที่การเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรและอัตราการปล่อยลูกปลา

ช่วงขนาดบ่อ (ตารางเมตร)	จำนวนเกษตรกร (ราย)	พื้นที่เฉลี่ยต่อ (ตารางเมตร)	ร้อยละ	อัตราการปล่อย (ตัว / ไร่)
50	2	50	1.6	3,200
100 - 150	109	293.95	71.7	2,947.44
500 - 1,000	10	800	6.7	3,400
1,001 - 1,500	9	1,233.3	5.0	3,892
1,501- 2,000	18	1,657.1	11.7	4,714
1,500 - 8,000	2	8,000	1.6	6,000
11,501 -12,000	2	11,200	1.6	4,000
รวม	152		100	\bar{X} 4,021.42

จากผลการสำรวจเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลจะเห็นได้ว่าเกษตรกรเลี้ยงปลานิลร้อยละ 71.7 มีพื้นที่ของบ่อเฉลี่ย 293.95 ตารางเมตร มีการปล่อยปลาเฉลี่ย 4,021 ตัว / ไร่ ซึ่งเป็นการเลี้ยงปลานิลต่ำกว่าที่ทางกรมประมงแนะนำ

3. พื้นที่การเลี้ยงปลาของเกษตรกรอำเภอสันทราย

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนพื้นที่ในการเลี้ยงปลาในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย

ช่วงขนาดบ่อ (ตารางเมตร)	จำนวนเกษตรกร (ราย)	พื้นที่ (ตารางเมตร)	จำนวนไร่
50	2	100	0.06
100 - 150	109	32,040.55	20.03
500 - 1,000	10	8,000	5.00
1,001 - 1,500	9	11,099.7	6.93
1,501 - 2,000	18	29,827.8	18.64
1,500 - 8,000	2	16,000	10.00
11,501 -12,000	2	22,400	14.00
รวม	152	119,468.05	74.67

จากตารางเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาจะมีพื้นที่เลี้ยงปลารายละ 0.491 ไร่ซึ่งใกล้เคียงกับข้อมูลสถิติการเลี้ยงปลาในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ของสำนักงานประมงจังหวัดเชียงใหม่ปี 2543 ได้ค่าเฉลี่ยของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลามีพื้นที่การเลี้ยง 0.495 ไร่

ตารางที่ 11 แสดงลักษณะการใช้ประโยชน์ของการเลี้ยงปลา

ลักษณะการใช้ประโยชน์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพื่อการบริโภค	132	86.8
เพื่อค้าขาย	20	13.2

จากข้อมูลที่สำรวจจะเห็นได้ว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาร้อยละ 86.8 เป็นการเลี้ยงปลาเพื่อบริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้สอดคล้องกับพื้นที่เฉลี่ยในการเลี้ยงปลา 0.491 ไร่ / ราย

1.8 การกู้เงินเพื่อเลี้ยงปลานิล

ผู้เลี้ยงปลานิล ส่วนใหญ่ได้กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคาร ฯ ได้ให้การช่วยเหลือในด้านการลงทุนในการสร้างบ่อซึ่งใช้เงินจำนวนมากประกอบกับการเลี้ยงปลานิลจะต้องมีการลงทุนที่ค่อนข้างสูง อีกทั้งยังมีส่วนช่วยเหลือในด้านเงินทุนในการซื้ออาหารที่ใช้เลี้ยงปลาซึ่งมีการใช้จ่ายค่อนข้างสูง และเกษตรกรต้องใช้ตลอดระยะเวลาในการเลี้ยงปลาเป็นจำนวนมาก ในการเลี้ยงปลานิลเกษตรกรส่วนใหญ่จะลงทุนในการใช้จ่ายในเรื่องอาหารเลี้ยงปลา ร้อยละ 60 – 80 จะเป็นส่วนของอาหารที่จำเป็นต้องซื้อ ซึ่งนับว่าเป็นการใช้จ่ายที่สูงมาก เกษตรกรต้องจ่ายเป็นเงินสดก่อน และเมื่อปลาใกล้กำหนดการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ก็จะมีเครดิตในการซื้ออาหารจากกลุ่มได้

1.9 ความรู้ในการเลี้ยงปลานิล

เกษตรกรจะได้ความรู้อันได้แก่ เรื่องโรคปลา การให้อาหาร การสุขาภิบาล การให้ยา ในการป้องกันและรักษาโรค การสร้างบ่อหรือการขุดบ่อในการเลี้ยงปลาตลอดถึงการจัดการภายในบ่อ การตลาด ตัวอย่างของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงปลานิล กลุ่มเกษตรกรที่ทำงานอย่างมีระบบ การเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างต้องบ่งว่าความรู้ในเรื่องดังกล่าวข้างต้น ได้รับมาจากแหล่งใดบ้าง โดยมีให้เลือก 4 แหล่ง คือ (ตารางที่ 8)

1. เพื่อนเกษตรกร (เกษตรกรที่เลี้ยงปลานิลเหมือนกัน)
2. นักวิชาการประมง
3. เอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานของรัฐ
4. เอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานของเอกชน

ซึ่งปรากฏผลดังต่อไปนี้

1.9.1 เรื่องที่เกษตรกรได้รับจากเพื่อนเกษตรกร

ส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่องการให้ยาในการป้องกันรักษาโรค การสร้างบ่อ ตัวอย่างของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และการเลี้ยงปลาแบบผสมผสานจากแหล่งเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน รองลงมาได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการภายในบ่อคิดเป็นร้อยละ 96.1 และการให้อาหารคิดเป็นร้อยละ 11.8

1.9.2 เรื่องที่เกษตรกรได้รับจากนักวิชาการประมง

ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรจะไม่ได้ได้รับความรู้จากนักวิชาการประมงยกเว้นเรื่องยาป้องกันรักษาโรคที่ได้รับ 0.7 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น

1.9.3 เรื่องที่เกษตรกรได้รับจากเอกสารต่างๆ จากหน่วยงานของรัฐ

ส่วนใหญ่จะได้รับความรู้จากกลุ่มของเกษตรกรที่ดำเนินงานอย่างมีระบบ และรองมา
ได้รับความรู้เรื่องยารักษาโรค การให้อาหารในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 1.3 และ 0.7

1.9.4 เรื่องที่เกษตรกรได้รับจากเอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานของเอกชน

ส่วนใหญ่ร้อยละ 92.1 จะได้รับความรู้เกี่ยวกับการสุขภาพ การให้ยาในการรักษา
โรคและการให้อาหารในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 90.8 และร้อยละ 87.5 (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบค่าร้อยละของการได้รับความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

แหล่งความรู้เรื่อง	เพื่อนเกษตรกร	นักวิชาการ ประมง	เอกสารต่าง ๆ จากรัฐ	เอกสารต่างๆ จาก เอกชน
โรคสัตว์	152 (100)	-	-	-
อาหารสัตว์	18 (11.8)	-	1 (0.7)	133 (87.5)
การสุขภาพ	12 (7.9)	-	-	140 (92.1)
ยารักษาโรค	11 (7.2)	1 (0.7)	2 (1.3)	138 (90.8)
บ่อเลี้ยง	152 (100)	-	-	-
การจัดการภายในบ่อ	146 (96.1)	-	-	6 (3.9)
การตลาด	-	-	-	-
ตัวอย่างของ เกษตรกรที่ประสบ ความสำเร็จ	152 (100)	-	-	-
กลุ่มเกษตรกรที่ ดำเนินงานอย่างมี ระบบ	-	-	152 (100)	-
การเลี้ยงปลาแบบ ผสมผสาน	152 (100)	-	-	-

1.10 วิธีการจัดจำหน่ายปลาของเกษตรกร

การจัดจำหน่ายปลาของเกษตรกรจะมีหลากหลายวิธี ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการจัดจำหน่ายให้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลเลือกตรงกับเกษตรกรปฏิบัติ ซึ่งการจัดจำหน่ายมีดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงวิธีการจัดจำหน่ายปลานิลของเกษตรกรในอำเภอลำทราย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการจัดจำหน่าย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ชั่งตามน้ำหนักขายให้กับพ่อค้า	20	13.2
2. ชั่งเป็นคัวตามน้ำหนักขายให้กับผู้บริโภคโดยตรง	-	-
3. นำไปขายให้กับพ่อค้าที่ชำแหละปลาขาย	-	-
4. ขายให้เกษตรกรด้วยกันเองเพื่อนำไปเลี้ยงต่อ	-	-
5. ชำแหละขายเอง	-	-
6. อื่นๆ	132	86.8

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลจะชั่งตามน้ำหนักขายให้กับพ่อค้า โดยการต้อนแล้วใช้สวิงตักขึ้นใส่แข่งเพื่อชั่งขายตามน้ำหนัก พ่อค้าจะมารับซื้อที่บ่อของเกษตรกร ส่วนใหญ่จะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ เกษตรกรจะไม่นำปลาไปขายเองเหตุผลที่ว่า นำปลาออกจากบ่อได้น้อยและกว่าจะขายหมดต้องใช้เวลาานาน เกษตรกรจึงจำหน่ายให้กับพ่อค้า โดยจะมีคณะกรรมการจากกลุ่มมาตรวจในการขายทุกครั้ง เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมในการจัดจำหน่ายปลานิล

1.11 สิ่งที่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาล

ผู้วิจัยได้จำแนกความช่วยเหลือที่เกษตรกรได้รับจากรัฐบาลออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

- ด้านความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิล
- ยาป้องกันโรค
- ด้านการจัดจำหน่าย
- เรื่องการผสมอาหารให้เอง
- ด้านเงินกู้ยืมการลงทุน
- อื่นๆ

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลในเรื่องการได้เงินกู้เพื่อการลงทุน โดยการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มาลงทุนตั้งแต่เริ่มขุดบ่อตลอดถึงการจัดการในการเลี้ยงปลานิล

1.12 ความลึกของบ่อเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร

ผู้วิจัยได้กำหนดความลึกของบ่อเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรได้ 4 ระดับความลึกซึ่งมีความลึกดังนี้

1. ความลึกของบ่อ 50 เซนติเมตร
2. ความลึกของบ่อ 100 เซนติเมตร
3. ความลึกของบ่อ 150 เซนติเมตร
4. ความลึกของบ่อมากกว่า 150 เซนติเมตร

จากผลการตอบแบบสอบถามของเกษตรกรส่วนใหญ่ได้ขุดบ่อเลี้ยงปลานิลในระดับความลึก 150 เซนติเมตร ซึ่งเป็นหลักทั่วไปในการเลี้ยงปลาจะมีความลึกของบ่อเลี้ยงปลาอยู่ในช่วง 1 – 2 เมตร

1.13 ความยาวของลูกปลาที่ปล่อยสู่บ่อเกษตรกร

ผู้วิจัยได้กำหนดความยาวของลูกปลานิลที่เกษตรกรซื้อมาเลี้ยงในระยะแรกของการเลี้ยงว่าลูกปลามีขนาดความยาวดังนี้

1. ความยาว 1. เซนติเมตร
2. ความยาว 2. เซนติเมตร
3. ความยาว 3. เซนติเมตรหรือมากกว่า

จากผลการตอบแบบสอบถามของเกษตรกรส่วนใหญ่ได้ซื้อลูกปลานิลมาเลี้ยงโดยมีขนาดความยาวของลูกปลาขนาด 1 เซนติเมตร เป็นปลานิลเพศผู้ที่ได้รับการแปลงเพศซึ่งจะใช้ต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูงจึงทำให้ลูกปลามีราคาสูงตามมาด้วย ราคาของลูกปลานิลในระยะนี้ อยู่ในช่วงราคา 0.25 – 0.50 บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านผลผลิต ค่าใช้จ่ายและรายได้ในการดำเนินการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร

2.1 ค่าใช้จ่ายในการซื้อลูกพันธุ์ปลานิล

ผู้วิจัยได้รวบรวมค่าใช้จ่ายในการซื้อลูกพันธุ์ปลานิลของเกษตรกร ซึ่งเป็นปลานิลที่ได้รับการแปลงเพศเป็นเพศผู้ ลักษณะเด่นของปลานิลเพศผู้คือจะสร้างความเจริญเติบโตของร่างกายอย่างเดียว ทำให้ได้น้ำหนักของผลผลิตสูงกว่าปลานิลเพศเมีย ซึ่งจะเสียเวลาในการพัฒนารังไข่ ทำให้เจริญเติบโตช้า และน้ำหนักผลผลิตน้อยเมื่อเทียบกับปลานิลเพศผู้ ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงราคาปลานิลที่มีการซื้อขายลูกพันธุ์ปลาออกเป็น 3 ช่วงต่างๆ ดังนี้ คือ ไม่เกิน 0.30 บาท 0.31 – 0.35 บาท และ 0.36 – 0.40 บาท

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 39.5 มีค่าใช้จ่ายในการซื้อลูกพันธุ์ปลานิลในราคาตัวละ 0.30 บาท รองลงมา มีค่าใช้จ่าย อยู่ในช่วง 0.31 – 0.35 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.8 และในช่วงราคาตัวละ 0.36 – 0.40 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.7 ตามลำดับ โดยมีค่าใช้จ่ายในการซื้อลูกปลานิลต่ำสุด 0.25 บาท และค่าใช้จ่ายมากที่สุด 0.40 บาท ค่าใช้จ่ายในการซื้อลูกพันธุ์ปลานิลเฉลี่ย 0.33 บาท (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 แสดงราคาลูกพันธุ์ปลานิลที่เกษตรกรซื้อมาเลี้ยง

ช่วงราคา (บาท)	ราย	ร้อยละ
ไม่เกิน 0.30	60	39.5
0.31 - 0.35	59	38.8
0.36 - 0.40	33	21.7
รวม	152	100.00

ราคาต่ำสุด 0.25 บาท ราคาเฉลี่ย 0.33 บาท

ราคาสูงสุด 0.40 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.52

2.2 ต้นทุนในการเลี้ยงปลานิลในแต่ละรุ่น

ต้นทุนในการเลี้ยงปลานิล

ผู้วิจัยได้รวบรวมค่าใช้จ่ายในการลงทุนในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรสามารถแบ่งได้เป็นช่วงต่างๆ ดังนี้ คือ ไม่เกิน 30,000 บาท 30,001 - 60,000 บาท 60,001 - 90,000 บาท 90,001 - 150,000 บาท และมากกว่า 150,000 บาท ขึ้นไป

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 37.9 มีค่าใช้จ่ายในด้านการลงทุน 60,001 - 90,000 บาท รองลงมา มีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วง 30,000 - 60,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.8 และการลงทุนอยู่ในช่วง 90,001 - 120,000 บาท ช่วงไม่เกิน 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.5 (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 แสดงต้นทุนในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร

ต้นทุน (บาท)	ราย	ร้อยละ
ไม่เกิน 30,000	16	10.5
30,001 - 60,000	41	26.8
60,001 - 90,000	58	37.9
90,001 - 120,000	16	10.5
120,001 - 150,000	10	6.5
มากกว่า 150,001 ขึ้นไป	11	7.2
รวม	152	100

ต้นทุนต่ำสุด 28,960.00 บาท ต้นทุนเฉลี่ย 86,213.16 บาท
 ต้นทุนสูงสุด 202,720.00 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 38,521.52

All rights reserved

2.3 รายได้ในการเลี้ยงปลานิลในแต่ละรุ่น

รายได้ในการเลี้ยงปลานิล

ผู้วิจัยได้รวบรวมรายได้ในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรสามารถแบ่งได้เป็นช่วงต่างๆ ดังนี้ คือ ไม่เกิน 50,000 บาท 50,001 - 100,000 บาท 100,001 - 150,000 บาท 150,001 - 200,000 บาท 200,001 - 250,000 และมากกว่า 250,000 บาท ขึ้นไป

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 40.8 มีรายได้ในการเลี้ยงปลา 100,001 - 150,000 บาท รองลงมา มีรายได้ในการเลี้ยงปลาอยู่ในช่วง 50,001 - 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.3 และการลงทุนอยู่ในช่วง 200,001 - 250,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.8 (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 แสดงรายได้ในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร

รายได้ (บาท)	ราย	ร้อยละ
ไม่เกิน 50,000	9	5.9
50,001 - 100,000	43	28.3
100,001 - 150,000	62	40.8
150,001 - 200,000	16	10.5
200,001 - 250,000	21	13.8
มากกว่า 250,000	1	0.7
รวม	152	100

รายได้ต่ำสุด 29,580 บาท รายได้เฉลี่ย 134,336.0 บาท
 รายได้สูงสุด 325,380 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 56,673.21

Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

2.4 จำนวนปลาที่เกษตรกรเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเฉลี่ยในแต่ละรุ่น

ผู้วิจัยได้แบ่งระดับของจำนวนปลาชนิดที่เกษตรกรเลี้ยงในแต่ละรุ่นออกเป็น 6 ระดับ คือ รุ่นละที่ต่ำกว่า 5,000 ตัว รุ่นละ 5,001 – 10,000 ตัว รุ่นละ 10,001 – 15,000 ตัว รุ่นละ 15,001 – 20,000 ตัว รุ่นละ 20,001 – 25,000 ตัว และ รุ่นละ 25,001 ตัวขึ้นไป

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 32.7 เลี้ยงปลานิลเพื่อจำหน่ายเฉลี่ยรุ่นละ 10,001 – 15,000 ตัว รองลงมาคือเลี้ยงเฉลี่ยรุ่นละ 5,000 – 10,000 ตัว คิดเป็นร้อยละ 29.4 และตั้งแต่ 15,001 – 20,000 คิดเป็นร้อยละ 17.8 เกษตรกรสามารถเลี้ยงได้ปีละ 1 รุ่น (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 จำนวนปลานิลที่เกษตรกรเลี้ยงรุ่นละ

จำนวน (ตัว / รุ่น)	ราย	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000	9	5.9
ตั้งแต่ 5,001 – 10,000	45	29.4
ตั้งแต่ 10,001 – 15,000	50	32.7
ตั้งแต่ 15,001 – 20,000	27	17.8
ตั้งแต่ 20,001 - 25,000	12	7.8
ตั้งแต่ 25,001 ขึ้นไป	9	5.9
รวม	152	100

จำนวนต่ำสุด

2,000 ตัว / รุ่น

จำนวนเฉลี่ย

14,734 ตัว / รุ่น

จำนวนสูงสุด

35,000 ตัว / รุ่น

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6,846

2.5 พื้นที่บ่อในการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามสำรวจขนาดบ่อเลี้ยงปลาในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งช่วงในการสร้างบ่อของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา เป็นจำนวนไร่ได้ ตั้งแต่ 1 ไร่จนถึง มากกว่า 9 ไร่ต่อบ่อ

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา

ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.7 บ่อมีขนาด 1 - 3 ไร่ รองลงมาเป็นบ่อ 4 - 6 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.5 และ บ่อขนาดน้อยกว่า 1 ไร่และมากกว่า 9 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.5 และ 0.7

2.6 นำหนักผลผลิตในการเลี้ยงปลา

ผู้วิจัยได้รวบรวมน้ำหนักของปลาในแต่ละบ่อของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา โดยการแบ่งเป็นช่วงๆ คือ น้ำหนักผลผลิตที่ต่ำกว่า 1,600 กิโลกรัม 1,601 - 3,200 กิโลกรัม 3,201 - 4,800 กิโลกรัม 4,801 - 6,400 กิโลกรัม 6,401 - 8,000 และ 8,000 กิโลกรัมขึ้นไป

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา

ส่วนใหญ่ร้อยละ 40.8 ได้ผลผลิตปลา อยู่ในช่วง 3,201 - 4,800 กิโลกรัม รองลงมา 1,600 - 3,200 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 28.3 และมีน้ำหนักอยู่ในช่วง 6,401 - 8,000 กิโลกรัมคิดเป็นร้อยละ 13.8 (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 แสดงน้ำหนักผลผลิตปลานิลของเกษตรกร

น้ำหนักผลผลิต (กิโลกรัม)	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,600	9	5.9
1,601 – 3,200	43	28.3
3,201 – 4,800	62	40.8
4,801 – 6,400	16	10.5
6,401 - 8,000	21	13.8
มากกว่า 8,000	1	0.7
รวม	152	100

น้ำหนักต่ำสุด	1,000 กิโลกรัม	น้ำหนักเฉลี่ย	4,541 กิโลกรัม
น้ำหนักสูงสุด	11,000 กิโลกรัม	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1,916

2.7 ระยะเวลาในการเลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 27 จะเลี้ยงปลานิล 8 เดือน รองลงมา 10 เดือน คิดเป็นร้อยละ 25.7 และ 11 เดือนคิดเป็นร้อยละ 17.8 (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนเดือนที่เกษตรกรเลี้ยงปลานิล

จำนวนเดือน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 4	1	0.7
5 – 8	43	28.1
9 – 12	102	66.7
13 – 16	6	3.9
รวม	152	100

จำนวนเดือนต่ำสุด	4 เดือน	จำนวนเดือนเฉลี่ย	9.8	เดือน
จำนวนเดือนสูงสุด	15 เดือน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.65	

2.8 ค่าใช้จ่ายในการสร้างบ่อ

ผู้วิจัยได้จำแนกค่าใช้จ่ายในการขุดบ่อเลี้ยงปลาของเกษตรกรโดยใช้เครื่องจักรกลในการขุดบ่อซึ่งมีค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ 20,000 บาท ถึง 140,000 บาท

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 37.5 จะใช้จ่าย 60,000 บาท รองลงมาจะใช้จ่าย 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.6 และร้อยละ 10.5 จะใช้จ่าย 80,000 บาท (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 แสดงค่าใช้จ่ายในการขุดบ่อของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ค่าใช้จ่ายในการขุดบ่อ	จำนวน	ร้อยละ
20,000	16	10.5
40,000	42	27.6
60,000	57	37.5
80,000	16	10.5
100,000	10	6.6
120,000	10	6.6
140,000	1	0.7
รวม	152	100

ค่าใช้จ่ายต่ำสุด 20,000 บาท ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 59,473.68 บาท

ค่าใช้จ่ายสูงสุด 140,000 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 26,639.35

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 3 การเลี้ยงปลานิล มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

- 3.1 การดำเนินงานในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ผู้วิจัยได้จำแนกผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรมีดังนี้
1. มีผลต่อแหล่งน้ำ เช่นน้ำที่ผ่านการ ใช้งานมาแล้วในการเลี้ยงปลา
 2. ผลต่อแหล่งที่อยู่อาศัย เช่น กลิ่นเหม็นจากบ่อเลี้ยงปลา
 3. มีผลกระทบต่อกลิ่นรบกวน กลิ่นของมูลไก่
 4. มีผลกระทบต่อเสียงรบกวน
 5. อื่นๆ หรือไม่มีผล

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล เลือกตอบว่าไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเพราะว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบเล็กน้อย เช่น ในเรื่องของกลิ่นจากโรงเรือนเลี้ยงไก่ จะส่งกลิ่นบางเล็กน้อยไม่รุนแรงถึงทำให้ประชาชนที่ไม่ได้ทำการเลี้ยงปลานิลควบคุมกับการเลี้ยงไก่ออกมาต่อต้าน ในส่วนของน้ำที่ทิ้งจากการเลี้ยงปลานิล เกษตรกรให้ความคิดเห็นว่ามีแร่ธาตุอาหารเหมาะสมกับการปล่อยลงนาข้าว หรือนำไปรดน้ำให้แก่พืชการเกษตร ทำให้เพื่อนเกษตรกรด้วยกันไม่ต้องสิ้นเปลืองในการจัดซื้อปุ๋ย เพราะว่ามีน้ำที่ปล่อยจากบ่อเลี้ยงปลา เกษตรกรตระหนักว่ามีแร่ธาตุอาหารเหมาะแก่การนำไปใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนหนึ่งตอบว่า น้ำที่ปล่อยออกจากบ่อเลี้ยงปลาเวลาวิดน้ำออกจากบ่อส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม โดยอ้างเหตุผลว่า ถ้ามีผลกระทบก็คงจะเกี่ยวเนื่องมาจากการทำอาหาร ซึ่งเกษตรกรจะใช้อาหารในการเลี้ยงปลาอย่างเดียวถ้าเกิดผลเสียก็ต้องตรวจสอบคุณภาพอาหารจากโรงงานก่อนจะนำมาขายให้แก่เกษตรกร อีกกรณีหนึ่งกล่าวว่าน้ำที่ปล่อยออกมาใช้เวลาไม่นานก็จะเปลี่ยนเป็นสภาพปกติ คือน้ำที่นำออกมาจากบ่ออาจมีคุณภาพน้ำบางประการไม่ครบ ต่อมาถ้าได้ปล่อยออกมาตามธรรมชาติ ๆ ก็จะเป็นส่วนช่วยให้น้ำมีคุณภาพดีขึ้น

3.2 ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในด้านปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

ความคิดเห็นของเกษตรกรในการเลี้ยงปลานิลซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้วิจัยได้สอบถามเกษตรกรถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีดังนี้

1. อาหาร
2. จำนวนปลาที่เลี้ยงมากขึ้น
3. ฮอร์โมนหรือยาปฏิชีวนะช่วยรักษา โรคในไก่เนื้อ

ตารางที่ 21 แสดงความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในด้านปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

ปัจจัย	ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม			
	มาก (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ไม่มีผล (ร้อยละ)
อาหาร	-	17 (11.2)	58 (38.2)	77 (50.7)
จำนวนปลา	-	152 (100)	-	-
ฮอร์โมน	-	-	103 (67.8)	49 (32.2)

จากตารางที่ 21 แสดงความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลเกี่ยวกับว่าปัจจัยใดอาจจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้หัวข้อ 3 ตัวแปร คือ ด้านอาหาร ด้านจำนวนปลา และทางด้านการใช้ฮอร์โมน

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านอาหารมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการดำเนินการเลี้ยงปลา ร้อยละ 50.7 ตอบว่าไม่มีผล รองลงมาที่มีความคิดเห็นมีผลกระทบน้อย และมีผลกระทบต่อปานกลาง ร้อยละ 38.2 และ 11.2 ตามลำดับ

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านจำนวนปลามีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการดำเนินการเลี้ยงปลา ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านการใช้ฮอร์โมนมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการดำเนินการเลี้ยงปลา ร้อยละ 67.3 ตอบว่ามีผลกระทบน้อย และรองลงมาตอบว่าไม่มีผลคิดเป็นร้อยละ 32.2

3.3 จากการสัมภาษณ์ผู้นำประชาชนและประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลานิล

ในด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในความคิดเห็นของผู้นำชุมชนทั่วทุกตำบล จำนวน 45 ราย ได้ให้การตอบคำถามว่า การเลี้ยงปลานิลในเขตพื้นที่รับผิดชอบไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม อันเนื่องมาจากการเลี้ยงปลาและการสอบถามประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลานิลในด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย

จังหวัดเชียงใหม่ ในความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่บริเวณระยะใกล้เคียง 10- 20 เมตร ระยะใกล้เคียง 30 – 50 และพื้นที่ต่างหมู่บ้าน จำนวน 28 ราย มีเพียง 2 ราย ตอบว่ามีปัญหาเรื่องกลิ่นจากการเลี้ยงปลานิล และ 2 รายดังกล่าวยังได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมเนื่องมาจากการสร้างบ่อกีดขวางทางน้ำในด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานในการเลี้ยงปลานิล พบว่าร้อยละ 2.75 ที่ได้รับผลกระทบจากการเลี้ยงปลานิล โดยได้รับผลกระทบในด้านกลิ่นของน้ำจากบ่อเลี้ยงปลา และได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมเนื่องจากการสร้างบ่อกีดขวางทางน้ำ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจะอยู่บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับบ่อเลี้ยงปลา ระยะห่าง 10 – 20 เมตร (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 จำนวนผู้นำชุมชนและประชาชนที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

กลุ่มผู้นำและประชาชน	มีผลกระทบ	ไม่มีผลกระทบ	รวม (จำนวน)
ผู้นำชุมชน	-	45	45
ประชาชน	2	26	28
	2	71	73
	(2.75)	(97.25)	(100)

ในด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานในการเลี้ยงปลานิล พบว่าร้อยละ 2.75 ที่ได้รับผลกระทบจากการเลี้ยงปลานิล โดยได้รับผลกระทบในด้านกลิ่นของน้ำจากบ่อเลี้ยงปลา และได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมเนื่องจากการสร้างบ่อกีดขวางทางน้ำ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจะอยู่บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับบ่อเลี้ยงปลา ระยะห่าง 10 – 20 เมตร

3.4 ความคิดเห็นของเกษตรกรในการเลี้ยงปลานิลในด้านผลผลิต

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลให้ความคิดเห็นว่าในด้านผลผลิตเป็นที่พึงพอใจ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะลดต้นทุนในการผลิตลงซึ่งเกษตรกรหลายรายให้ความคิดเห็นว่าในการเลี้ยงปลานิลต้องใช้ต้นทุนที่สูงเกินไปเป็นจำนวนมากมีผลมาจาก ค่าอาหารในการเลี้ยงปลา มีราคาต่อหน่วยสูง หากเป็นไปได้เกษตรกรต้องการอาหารที่มีระดับปริมาณ โปรตีนสูง แต่ราคาถูกลง ในการรวมกลุ่มก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยลดต้นทุนในด้านอาหาร เป็นที่ต่อรองราคาอาหารจากบริษัทเพื่อที่จะให้

เลขที่..... ๖/๓๗
๖๘๙.๓๑
๖/๑๗/๑๖ ก

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ราคาอาหารต่ำลง และในแต่ละกลุ่มยังมีความคิดเห็นในการจัดตั้งโรงงานทำอาหารซึ่งตอนนี้ยังเป็นช่วงดูงาน จุดประสงค์ของกลุ่มในการผลิตอาหารเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้น้อยลงและเป็นการสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม โดยผลักดันมาดูแลโรงงานทำอาหาร การผลิตอาหารขึ้นใช้เองในรูปแบบกลุ่ม ก็เพื่อให้ลดต้นทุนการผลิตลงหมายความว่า เกษตรกรไม่ต้องเสียเงินในค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารปลา ซึ่งมีบริษัทเอกชนมาเสนอขายมีราคาสูง ซึ่งต้องมีการคิดค่าขนส่งตลอดจนค่าตัวแทนจำหน่าย ทำให้เกษตรกรเป็นผู้รับภาระ

เกษตรกรส่วนใหญ่ จากการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่าการเลี้ยงปลาแต่ละรุ่นจะไม่กำไรมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับอาหารปลา เพราะต้องใช้เลี้ยงปลาทุกวัน บางรายต้องใช้ปริมาณอาหารคิดเป็นต่อกิโลกรัมมากกว่า 50 กิโลกรัม ต่อวัน หรือต้องใช้จ่ายวันละมากกว่า 400 บาท ถ้าหากเกษตรกรลดการใช้จ่ายเรื่องอาหารลง ก็จะมีส่วนลดต้นทุนการผลิตและใช้จ่ายที่สูงต่อวัน เกษตรกรจึงจำเป็นต้องกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรมาใช้จ่าย นอกจากนี้ทางกลุ่มจะมีการให้เชื้ออาหารจากทางกลุ่ม โดยจะต้องมีปลาน้ำหนักเฉลี่ย 400 กรัม จึงจะมีสิทธิ์ในการซื้ออาหารจากกลุ่ม เมื่อขายปลาแล้วถึงจะหักค่าอาหารบวกกับค่าดอกเบี้ย

จากการสอบถามเกี่ยวกับผลผลิตของเกษตรกรที่เลี้ยงปลานิลมีความคิดเห็นว่าการเลี้ยงปลานิลทำให้ได้ผลผลิตต่อบ่อดี แต่เกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่คำนึงถึงผลกระทบที่อาจจะตามมาในอนาคต เพราะว่ามี การเลี้ยงกันมากๆ อาจส่งผลให้ไม่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เกษตรกรถ้ามีรายได้ดี เกษตรกรจะค่อยตามกันทำอาชีพนี้เมื่อมีมากๆ จะส่งผลทำให้ไม่มีตลาดรองรับและเกษตรกรไม่สนใจต่อผลกระทบซึ่งอาจจะส่งผลเสียหายในด้านอื่นๆ ตามมา

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร

4.1 ปัญหา อุปสรรค ในการเลี้ยงปลานิล

เกษตรกรส่วนใหญ่ได้เลือกตอบว่า ค่าอาหารมีราคาสูงและต้องเลี้ยงนานขึ้น เกษตรกรได้กำไรหรือขาดทุนจะขึ้นอยู่กับอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงปลา ปัจจุบันราคาอาหารมีราคาค่อนข้างสูง อีกประการหนึ่งเกษตรกรซื้อลูกพันธุ์ปลาจากแหล่งอื่น ๆ ซึ่งนอกจากจะมีราคาสูงแล้ว ยังมีความไม่แน่นอนในคุณภาพปลา คือได้ปลานิลไม่แปลงเพศ ทำให้เกิดความเสียหายต่อเกษตรกรคือ มีลูกปลาเพิ่มขึ้นและปลาไม่โต เพราะมีการแย่งอาหารกัน ทำให้ผลผลิตน้อยลง เกษตรกรดูแลไม่ทั่วถึงหรือไม่เอาใจใส่ตลอดจนขาดความรู้ในเรื่องการเลี้ยงปลาทำให้ปลาตายส่วนใหญ่จะพบเป็นรายบุคคล

4.2 ปัญหา อุปสรรค ในการจัดจำหน่าย

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลส่วนใหญ่เลือกตอบว่าข้อ 4 ไม่มีปัญหาในการจำหน่ายปลาราคาปลาก็พอใจมีบางครั้งจะต้องรอคิวในการจับปลานานเพราะว่าปลามีขนาดไม่ได้มาตรฐานทำให้ต้องรอคิวจับปลานาน ส่วนใหญ่จะจับเหมาหมดทั้งบ่อได้มีการคัดขายตามขนาดปลาใส่แข่งชั่ง นำหน้าขาย ผู้วิจัยได้สำรวจพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่มีราคาขายปลานิล ณ ปากบ่อดังนี้ (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 แสดงราคาปลานิลที่เกษตรกรขาย

เบอร์	ขนาดตัวปลา (กรัม)	ราคา	ราคาที่ได้รับ
1	800 กรัมขึ้นไป	35	33
2	500 กรัม	31	29
3	300 กรัม	28	26
4	250 กรัม	20 - 22	16 - 18

4.3 ความพึงพอใจในการขายปลานิล

ผู้วิจัยได้จำแนกราคาขั้นต่ำในความต้องการของเกษตรกรแบ่งออกได้ดังนี้ 35 บาท 38 บาท และ 40 บาท

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล

ส่วนใหญ่ร้อยละ 81.0 มีความต้องการขายปลานิลในราคา กิโลกรัมละ 40 บาท รองลงมา มีความต้องการขายปลานิลในราคา กิโลกรัมละ 35 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.5 และราคา กิโลกรัมละ 38 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.8 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 แสดงความต้องการขายปลานิลของเกษตรกร

ราคา	จำนวน	ร้อยละ
35	16	10.5
38	12	7.8
40	124	81.0
รวม	152	100

ราคาต่ำสุด	35 บาท	ราคาเฉลี่ย	39.32 บาท
ราคาสูงสุด	40 บาท	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.58

จากตารางสรุปได้ว่าความต้องการขายปลานิลของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย มีความต้องการขายปลานิลเฉลี่ย 39.32 เพราะว่าเกษตรกรถือว่าได้รับความพอใจและมีกำลังใจในการเลี้ยงมากขึ้น และในปัจจุบันราคาปลานิลที่เกษตรกรขายส่วนใหญ่อยู่ในช่วงราคาเฉลี่ย 33 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดการของแต่ละบุคคล

4.4 อนาคตเกษตรกรคิดจะเลี้ยงปลานิลเพิ่ม

เกษตรกรส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าไม่คิดจะเลี้ยงปลานิลเพิ่มสาเหตุเกษตรกรกลัวเรื่องราคาปลาจะตกต่ำลงเพราะว่ามีคู่แข่งจากนอกกลุ่มมาตัดราคา และจำนวนผลผลิตที่ออกสู่ตลาดในปัจจุบันน้อยมากเฉลี่ยต่อวันละ 1000 – 2000 กิโลกรัม และความต้องการจำนวนปลาที่จะออกสู่ตลาดมีมากกว่าที่ตลาดรองรับได้ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้อาจจะเป็นปัญหาในอนาคตอันใกล้ถ้ามีการแข่งขันกันภายในกลุ่ม และทางกลุ่มก็ไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้เกิดการตัดราคากันเอง.

4.5 ปัญหาในด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิล

ปัญหาหลักในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรก็คือ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงปลานิล ซึ่งเกษตรกรเลี้ยงทุกวันนี้จะอาศัยประสบการณ์ลองผิดลองถูก และอาศัยดูจากเพื่อนเกษตรกร ซึ่งมีบริษัทมาส่งเสริมแล้วแต่หวังผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าจะช่วยเหลือเกษตรกร เช่น เสนอราคาอาหารให้เกษตรกรซื้อแล้วมีการคิดดอกเบี้ยหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง หรือแนะนำให้อาหารปริมาณมากๆ เป็นต้น ควรมีหน่วยงานจากรัฐมาแนะนำวิธีการบำบัดน้ำเสียจากฟาร์มหรือบ่อเลี้ยงปลาของเกษตรกรก่อนที่จะถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำลำคลอง

4.6 ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล

ส่วนใหญ่เกษตรกรมีความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลในด้านตลาดในอนาคต และมีการประกันราคาไม่ให้ตกต่ำไปกว่านี้ อีกทั้งยังต้องการให้รัฐควบคุมจำนวนบ่อเลี้ยงปลาไม่ให้มีมากขึ้นเพราะเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อการจัดจำหน่ายปลาในอนาคตเพราะว่าเกษตรกรเกรงว่าอนาคตถ้ามีบ่อมาก ๆ จะมีการแข่งขันการขายปลาทำให้ราคาตกต่ำ และทำให้ขาดทุนในที่สุด ถ้ารัฐเข้ามามีส่วนช่วยจัดการบริหารไม่ให้ตลาดปลานิลตกต่ำ เกษตรกรก็พอใจที่จะเลี้ยงกันมากขึ้นทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตลาดอย่างเดียวที่เกษตรกรต้องการมากที่สุด เกษตรกรบอกว่าเลี้ยงได้ตลอดแต่กลัวในเรื่องตลาด